

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2021/22:MJU6y

Vägar till hållbara vattentjänster

Till civilutskottet

Civilutskottet har gett miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2021/22:208 Vägar till hållbara vattentjänster och eventuella följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och kommittémotionerna 2021/22:4688 av Magnus Ek och Ola Johansson (båda C) yrkandena 1, 6 och 7, 2021/22:4689 av Mikael Eskilander m.fl. (SD), 2021/22:4690 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkandena 2 och 4, 2021/22:4693 av Viktor Wärnick m.fl. (M) yrkande 6 och 2021/22:4694 av Emma Hult och Maria Gardfjell (båda MP) yrkandena 1 och 3 i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottet föreslår att civilutskottet tillstyrker propositionen i dessa delar och avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (M, SD, C, KD, MP).

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen lämnar regeringen lagförslag som syftar till att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara vatten- och avloppslösningar samt att öka allmänhetens insyn och möjlighet till deltagande och påverkan vid den kommunala planeringen av hur behovet av allmänna vattentjänster i kommunen ska tillgodoses.

Regeringen föreslår att kommunens bedömning av behovet av en allmän vattentjänst ska bli mer flexibel. Vid behovsbedömningen ska kommunen ta särskild hänsyn till förutsättningarna för att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Förslaget syftar bl.a. till att underlätta för bostadsbyggande på landsbygden.

Vidare föreslår regeringen att varje kommun ska ha en aktuell vattentjänstplan. Vattentjänstplanen ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska även innehålla en bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

Propositionen innehåller även förslag till ett bemyndigande som ger möjlighet att, i fråga om små enskilda avloppsanläggningar, meddela föreskrifter om skyldighet att kontrollera anläggningens funktion och att lämna vissa uppgifter till tillsynsmyndigheten. Regeringen föreslår även att en felaktig hänvisning i 5 kap. miljöbalken rättas till.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2023. Bestämmelsen om krav på att varje kommun ska ha en vattentjänstplan föreslås tillämpas första gången för tid efter den 31 december 2023.

Motionerna

Enligt kommittémotion 2021/22:4688 av Magnus Ek och Ola Johansson (båda C) yrkande 1 ska hänsyn tas till den s.k. markretentionens betydelse när miljöpåverkan från enskilda avlopp bedöms. Motionärerna menar att det faktum att markretentionens roll i att rena utsläpp inte beaktas i det nya förslaget snedvrider proportionerna i miljöbedömningen av enskilda avloppsanläggningar.

Även i kommittémotion 2021/22:4690 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 2 framhålls markretentionens betydelse för bedömningen av enskilda avlopps miljöpåverkan.

Magnus Ek och Ola Johansson (båda C) föreslår i kommittémotion 2021/22:4688 yrkande 6 att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring i

6 b § andra stycket lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Motionärerna anser att bestämmelsen om skyfall kopplat till vattentjänstplanerna inte kommer att medföra något mervärde utan endast bidra till en ökad osäkerhet i fråga om ansvarsfördelningen när det gäller att klimatanpassa samhället.

I yrkande 7 föreslår motionärerna att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring i 26 kap. 19 b § miljöbalken. Motionärerna anser att en ny form av uppgiftslämnande riskerar att innebära ytterligare löpande kostnader och pålagor från kommunens sida gentemot enskilda fastighetsägare. Motionärerna anser att den utpekade tillsynsmyndigheten i stället bör kunna föreskriva vilka uppgifter som ska lämnas och att det endast ska omfatta gemensamma anläggningar och inte enskilda. Kravet på att lämna uppgifter bör införas som en möjlighet för de kommuner som så önskar genom lokala föreskrifter.

Även i kommittémotion 2021/22:4690 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 4 föreslås att riksdagen ska avslå förslaget om kontroll av små enskilda avloppsanläggningar. Motionärerna anser att fastighetsägarna redan är medvetna om sina anläggningar och deras miljöpåverkan genom det ordinarie tillsynsarbete som landets kommuner gör. En ny form av uppgiftslämnande riskerar bara att innebära nya löpande kostnader för fastighetsägarna.

Enligt kommittémotion 2021/22:4689 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) bör riksdagen avslå proposition 2021/22:208 Vägar till hållbara vattentjänster. Motionärerna är negativa till förslaget om bemyndigandet att meddela föreskrifter och skyldigheter för små avloppsanläggningar eftersom det möjliggör att införa avloppsdeklarationer, vilket kan bli mycket kostsamt och besvärligt för husägare. Att kontrollera om en anläggning är miljöfarlig eller miljöstörande bör vara kommunens tillsynsansvar och göras om det finns fog för det. Vidare anser motionärerna att risken för skyfall och översvämningar inte enbart kan hanteras som en va-fråga eftersom det krävs mer övergripande åtgärder i hur hela samhället planeras. Kommuner bör i stället ha en skyldighet att förbereda för extraordinära händelser som översvämningar och skyfall i sin planering av kommunen.

Enligt kommittémotion 2021/22:4693 av Viktor Wärnick m.fl. (M) yrkande 6 ska kommunerna ha möjlighet att själva välja om de vill tillämpa systemet med avloppsdeklarationer eller inte. Motionärerna menar att det är oklart om avloppsdeklarationer kan komma att ha sådan positiv miljönytta att den omfattande kostnad och det arbete som deklarationerna ger upphov till är motiverade. Motionärerna anser att kommunerna även i fortsättningen bör ha möjlighet att bestämma ambitionsnivån för detta arbete.

Enligt kommittémotion 2021/22:4694 av Emma Hult och Maria Gardfjell (båda MP) yrkande 1 ska klimatanpassning införlivas i vattentjänstplanerna. Motionärerna anför att arbetet med klimatanpassning inte har kommit igång så kraftfullt som behövs i Sveriges kommuner och därför bör kommunens planering för klimatanpassning tas upp i vattentjänstplanen. Motionärerna anser även att vattentjänstplanen måste kompletteras med en vattenresursplan som omfattar klimatanpassningsbehov och tillgångar och lösningar för dricks-vattentillgång vid extrema klimatrelaterade händelser som långvarig torka. För

en trygg vattenförsörjning och för att leva upp till miljömålen är det enligt motionärerna avgörande att skyddet av dricksvattentäkter och grundvatten stärks (yrkande 3).

Kompletterande uppgifter

Markretention och enskilda avlopp

I Formas förstudie Inför beslut om systematisk översikt av markretention av fosfor från enskilda avlopp (PM, 2018-09-07) redovisas att nära 700 000 svenska hushåll leder sitt avloppsvatten till små avloppsanläggningar som inte är anslutna till det kommunala avloppssystemet, s.k. enskilda avlopp. De allra flesta av dessa avlopp är markbaserade, vilket innebär att avloppsvattnet, efter att det har renats en första gång, släpps ut i jorden.

I marken mellan avloppet och mottagande ytvatten sker en naturlig reningsprocess, s.k. markretention, som innebär att näringsämnen (liksom mikroorganismer och giftiga ämnen) på olika sätt kvarhålls i jorden eller i växtlighet. I förstudien redovisas att hur effektiv denna markretention av fosfor egentligen är råder det delade meningar om. Denna kunskap är betydelsefull om man ska kunna anpassa kraven på anläggningarna vad gäller fosforrening.

Hösten 2018 beslutade Rådet för evidensbaserad miljöanalys mot bakgrund av förstudien att Formas skulle göra en systematisk forskningssammanställning om markretention av fosfor från enskilda avlopp. Formas kommer att göra en systematisk kartläggning av forskningen på området och enligt deras information beräknas slutrapporten bli färdig hösten 2022.

Den 10 mars 2021 anförde dåvarande miljö- och klimatministern Per Bolund följande som svar på fråga 2020/21:1977 Enskilda avlopp och retention i mark:

Övergödningen av våra inlandsvatten och av haven är fortfarande ett av de största miljöproblemen trots att det uppmärksammats under mer än 50 år.

Utsläppen av fosfor från de enskilda avloppen är i dag större än utsläppen av fosfor från de kommunala reningsverken enligt de senaste beräkningarna som publicerats av Havs- och vattenmyndigheten. Det är därför rimligt att de enskilda avlopp som inte har en tillfredsställande rening i dag och som bidrar till övergödningen åtgärdas.

Det finns dock en stor osäkerhet om hur stor självreningen i mark är och vilka faktorer som styr markretentionen av fosfor. Jag uppfattar att det därför har varit problematiskt vägleda i frågan. Rådet för evidensbaserad miljöanalys beslutade i oktober 2018 att Formas ska göra en systematisk forskningssammanställning om markretention av fosfor från enskilda avlopp för att förbättra kunskapsläget. Enligt Formas kommer kartläggningen att vara färdig under 2021. Havs- och vattenmyndigheten har ansvaret för enskilda avlopp och kan om det framkommer ny kunskap om retentionen, och om den anser att det finns ett behov, uppdatera sina vägledningar.

Tillsyn av enskilda avlopp

Den som vill driva en avloppsanordning som är dimensionerad för maximalt 200 personekvivalenter måste enligt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ansöka om tillstånd för sin verksamhet hos den kommunala miljönämnden, som också i detta fall är tillsynsmyndighet för verksamheten.

I Sverige finns ingen särskild lag som reglerar enskilda avlopp. Regelverket för små avloppsanläggningar finns främst i 2 och 9 kap. miljöbalken och i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd (HVMFS 2016:17) om små avloppsanläggningar för hushållsspillvatten fungerar som utgångspunkt för vilka krav som ska ställas. Havs- och vattenmyndigheten har även tagit fram en handbok som heter Vägledning för effektiv tillsyn av små avlopp (rapport 2015:1).

Enligt 2 kap. 7 § miljöbalken måste en rimlighetsavvägning göras i varje enskilt tillsynsärende. De krav som ställs på små avlopp får inte vara hur hårda som helst utan måste vara rimliga i förhållande till nyttan för hälsan och miljön. Kraven får inte leda till orimliga kostnader.

Den 31 mars 2021 anförde dåvarande miljö- och klimatministern Per Bolund följande som svar på fråga 2020/21:2310 En ny vägledning för enskilda avlopp:

Krav på att bristfälliga enskilda avlopp åtgärdas ställs framförallt genom kommunal tillsyn och prövning. Enligt 2 kap. 7 § miljöbalken gäller kraven på skyddsåtgärder bara i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Det innebär att de krav som ställs i förelägganden måste vara motiverade från miljö- eller hälsoskyddssynpunkt och att en skälighetsavvägning också ska göras. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte krävas. Vad detta innebär i praktiken avgörs från fall till fall. Regeringen avser inte att se över lagstiftningen i detta avseende.

I Utredningen om hållbara vattentjänsters betänkande Väger till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34) redovisas när det gäller att öka åtgärdstakten för enskilda avlopp att utredningen anser att fastighetsägarens egentillsyn måste öka, fastighetsägarens incitament för att göra åtgärder stärkas och att kommunens tillsynsarbete måste bli effektivare. Utredningen har ett antal förslag i syfte att uppnå detta, bl.a. att ett krav på avloppsdeklaration för små avloppsanläggningar införs. Vidare redovisas i betänkandet att avloppsdeklarationen kommer att medföra en viss kostnad för fastighetsägare. Kostnaden kan komma att variera över landet och den kommer att bestämmas av marknaden. Kostnaden för fastighetsägaren måste jämföras med kostnader för kommunal tillsyn och sättas i relation till kostnaden för att anlägga nya avloppsanläggningar. Sammantaget är utredningens bedömning att förslaget om krav på avloppsdeklaration bidrar till att det blir enklare för fastighetsägare att göra rätt i frågor som rör små avloppsanläggningar.

I proposition 2021/22:208 behandlas de lagförslag som lämnats i betänkandet Väger till hållbara vattentjänster. Övriga förslag från utredningen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Klimatanpassning

Dricksvattenutredningen har i sitt betänkande En trygg vattenförsörjning (SOU 2016:32) påpekat att klimat- och samhällsförändringarna innebär ökade risker för vattenburna föroreningar, vilket i sin tur ger ökade krav att arbeta systematiskt med kompetensförsörjning, kunskapsutveckling och forsknings- och utvecklingsinsatser. Regeringen beslutade därför i februari 2018 att ge Livsmedelsverket i uppdrag att inleda ett arbete med att inrätta ett nationellt dricksvattenråd (N2018/00721/DL). Detta resulterade i den nationella samordningsgruppen för dricksvatten som utöver Livsmedelsverket består av

- Havs- och vattenmyndigheten
- Boverket
- Folkhälsomyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning (SGU)
- Kemikalieinspektionen
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)
- Trafikverket
- länsstyrelserna (en representant)
- Sveriges Kommuner och Regioner
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
- Svenskt Vatten
- vattenmyndigheterna (en representant)
- kommunerna (två representanter).

Gruppen arbetar med vattenförsörjningsfrågor, dricksvattenkvalitet samt civilt försvar och krisberedskapsfrågor.

Enligt budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) gör SGU:s utökade kartläggning av grundvattenresurser att kunskapen om grundvatten och strukturen i arbetet förbättras efter hand. Det utökade kunskapsunderlaget om kvantitet och kvalitet bedöms göra nytta i klimatanpassningsarbetet. Tillgången på grundvatteninformation i databaser har förbättrats men övervakningen har fortfarande luckor i hela landet. Satsningen på åtgärder för en bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten har genererat projekt som bedöms gynna grundvattnet.

Enligt information från Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI, som vägleder och stöttar klimatanpassningsarbetet i Sverige, är hantering av dagvatten och skyfall en viktig del i planeringen av framtida samhällen. Om frågan om dagvattenhantering blir integrerad tidigt i processen för om- och nybyggnation förenklas planeringen för en hållbar dagvattenhantering. Möjligheten finns då att exempelvis anpassa höjdsättning för mark och byggnader för att undvika skador vid skyfall.

Ingen enskild aktör råder ensam över dagvattenfrågan. Det är därför viktigt att olika sektorer samverkar kring frågan om dagvattenhantering. Till exempel behövs samverkan mellan ansvariga för bl.a. stadsplanering, exploatering, trafik, parker och miljö- och hälsofrågor. En framtid med fler skyfall och höjda vattennivåer i hav, sjöar och vattendrag kan påverka spillvattenhanteringen.

Flera aktörer har vidtagit åtgärder. På Boverkets webbplats finns en webbutbildning om hur man får in klimatanpassning i den kommunala planeringen. Detta är viktigt inte minst för planering av dagvattenhantering. Länsstyrelserna har gemensamt tagit fram en checklista för klimatanpassning i fysisk planering som bl.a. hanterar ökad nederbörd. Länsstyrelserna har även utarbetat en vägledning för grön infrastruktur som kan användas av exempelvis samhällsplanerare och va-personal på kommunerna. Syftet är att samverkan ska leda till åtgärder som bidrar till flera positiva effekter, dvs. mångfunktionella lösningar.

Livsmedelsverket har tagit fram en handbok om hur kommuner kan klimatanpassa sin dricksvattenproduktion. Handboken bryter ned arbetet i steg och beskriver också hur olika klimathändelser kan påverka vattenförsörjningen. Den ger enbart vägledning i dessa frågor. Sveriges kommuner är självstyrande, och förutsättningarna skiljer sig åt när det gäller både samhällets uppbyggnad, dess demografi och hur naturen ser ut. Det påverkar i sin tur förutsättningarna för dricksvattenproduktionen. Varje kommun har ansvar för att fatta strategiska beslut utifrån sina förutsättningar.

För att säkra dricksvatten för framtiden är det viktigt att skydda vattentillgångarna. Havs och vattenmyndigheten har samlat information om vattenskyddsområden som också innehåller en checklista för hur man beslutar om att upprätta ett vattenskyddsområde. Havs- och vattenmyndigheten har också tagit fram en vägledning för regionala vattenförsörjningsplaner. I fokus är samhällets långsiktiga dricksvattenförsörjning. Vägledningen är främst ett stöd i länsstyrelsernas arbete.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att det behövs en flexiblare behovsbedömning av allmänna vattentjänster och välkomnar därför regeringens förslag att en kommun vid behovsbedömningen ska ta särskild hänsyn till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Det är positivt att vikten av en behovsbedömning utifrån tekniska, miljömässiga och samhällsekonomiska aspekter tydliggörs.

Utskottet noterar regeringens bedömning att en enskild anläggning ska ge ett godtagbart skydd för människors hälsa och miljön och att bedömningen av vilken skydds nivå som kan godtas måste göras utifrån lokala förhållanden. Regeringen anser att frågan om hur denna bedömning ska göras bör tydliggöras i en tillsynsvägledning och inte i lagen om allmänna vattentjänster. Utskottet delar denna bedömning.

I sammanhanget vill utskottet även framhålla att det råder en osäkerhet om hur stor självreningen i mark är och vilka faktorer det är som styr markretentionen av fosfor. Det är därför positivt att Formas gör en systematisk kartläggning av forskningen på detta område. Utskottet konstaterar vidare att

Havs- och vattenmyndigheten har möjlighet att, vid behov, uppdatera sina vägledningar om det framkommer ny information på området.

Regeringen föreslår att vattentjänstplanerna ska innehålla en bedömning av vilka åtgärder som ska vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid den ökade belastning som uppkommer vid skyfall. Utskottet välkomnar förslaget eftersom en förväntad effekt av klimatförändringen är intensivare korttidsnederbörd. Detta förhållande tydliggör betydelsen av att kommunerna har planering för att upprätthålla de allmänna va-anläggningarnas kapacitet och funktion vid en ökad belastning. Det är positivt att kommunens bedömning ska omfatta kommunens allmänna va-anläggningar, vilket är ett bredare begrepp än allmänna dagvattenanläggningar då skyfall även kan ha en påverkan på dricksvatten och spillvatten.

Utskottet konstaterar att kommunen kan anpassa vattentjänstplanens innehåll efter behov, t.ex. lägga till en beskrivning av kommunens beredskap med anledning av andra väderfenomen såsom torka. Enligt utskottets mening är kommunernas klimatanpassningsarbete en viktig del i planeringen av vårt framtida samhälle. Hanteringen av dagvatten och spillvatten är grundläggande utgångspunkter för denna planering. Det är därför positivt att vattentjänstplanens innehåll inte begränsas i detta avseende.

Vidare konstaterar utskottet att det pågår ett omfattande arbete när det gäller klimatanpassning. Bland annat har Livsmedelsverket tagit fram en handbok om hur kommuner kan klimatanpassa sin dricksvattenproduktion, SGU har kartlagt grundvattenresurser och Boverket har en webbutbildning om hur man får in klimatanpassning i den kommunala planeringen. Enligt utskottet är det viktigt att olika sektorer samverkar i vattenresursfrågor då ingen enskild aktör är ensamt ansvarig för dessa frågor. Utskottet välkomnar således de åtgärder som vidtagits för att säkra dricksvatten- och grundvattenresurser i framtiden.

När det gäller kontroll av små enskilda avloppsanläggningar föreslår regeringen ett bemyndigande som i fråga om små enskilda avloppsanläggningar ger möjlighet att meddela föreskrifter om skyldighet att kontrollera anläggningens funktion och att lämna vissa uppgifter till tillsynsmyndigheten. Bemyndigandet omfattar även möjligheten att föreskriva hur denna kontroll ska utföras. I likhet med regeringen anser utskottet att föreskrifter om kontroll kan bidra till en ökad medvetenhet hos den som ansvarar för anläggningen och att detta i sin tur kan bidra till att öka åtgärdstakten när det gäller bristfälliga anläggningar och därmed minska påverkan på miljön.

Utskottet noterar att det finns varierande behov av att samla in information om befintliga avloppsanläggningar baserat på bl.a. tidigare tillsyn och kunskap inom kommunen. Regeringen bedömer att krav på att lämna uppgifter om avloppsanläggningarna i tillräcklig utsträckning kan anpassas efter olika områdets miljö- och hälsomässiga behov genom generella föreskrifter. Utskottet noterar vidare att skyldigheten att kontrollera en anläggningens funktion kan införas stegvis och att kraven kan avgränsas att gälla enbart vissa typer av anläggningar.

Enligt utskottets mening finns det en rad aspekter kring enskilda avlopp som behöver ses över, speciellt med tanke på att dessa har en miljöpåverkande funktion som bl.a. kan bidra till övergödning. Utskottet delar regeringens bedömning att befintliga bristfälliga anläggningar behöver åtgärdas och att det är angeläget att åtgärdstakten ökar. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag när det gäller kontroll av små enskilda avloppsanläggningar.

Vidare noterar utskottet att om systemet med avloppsdeklarerationer införs kan detta innebära en viss kostnad för fastighetsägaren. Utskottet menar dock att denna kostnad måste ställas i relation till dels kostnaden för att anlägga en ny avloppsanläggning eller åtgärda en befintlig, dels kostnaden för kommunal tillsyn. I detta hänseende måste även miljöpåverkan av en bristfällig anläggning beaktas.

Sammanfattningsvis anser miljö- och jordbruksutskottet således att civilutskottet bör tillstyrka propositionen i de delar som rör miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde och avstyrka motionerna 2021/22:4688 (C) yrkandena 1, 6 och 7, 2021/22:4689 (SD), 2021/22:4690 (KD) yrkandena 2 och 4, 2021/22:4693 (M) yrkande 6 samt 2021/22:4694 (MP) yrkandena 1 och 3.

Stockholm den 19 maj 2022

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Kristina Yngwe

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kristina Yngwe (C), Maria Gardfjell (MP), Jessica Rosencrantz (M), Hanna Westerén (S), Isak From (S), John Widegren (M), Magnus Manhammar (S), Elin Segerlind (V), Martin Kinnunen (SD), Malin Larsson (S), Jakob Olofsgård (L), Ulrika Heie (C), Markus Selin (S), Marlène Lund Kopparklint (M), Yasmine Eriksson (SD), Mats Nordberg (SD) och Kjell-Arne Ottosson (KD).

Avvikande meningar

1. Vägar till hållbara vattentjänster (M, C)

Kristina Yngwe (C), Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Ulrika Heie (C) och Marléne Lund Kopparklint (M) anför:

Regeringen föreslår i propositionen att vattentjänstplanen ska innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Vi delar inte den uppfattningen eftersom va-huvudmännen redan i dag ska göra risk- och sårbarhetsanalyser av va-anläggningarna, även i fråga om kraftig nederbörd och kommunerna har en skyldighet enligt plan- och bygglagen att i sin översiktsplan redovisa sin bedömning av risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämningarna samt hur sådana risker kan minskas. Slutligen gör den pågående utredningen om vattenfrågor i planläggning och byggande (dir. 2021:92) en analys av vilken lagstiftning som behöver förändras för att kommunerna ska kunna hantera ökad nederbörd. Den kommer då att analysera miljöbalken, lagen om allmänna vattentjänster och plan- och bygglagen.

Sammanfattningsvis anser vi att bestämmelsen i propositionen inte kommer att medföra något mervärde utan endast bidra till en ökad osäkerhet om ansvarsfördelningen när det gäller att klimatanpassa samhället. Allmänna va-anläggningar kommer även i framtiden att ha svårt att hantera mycket kraftig nederbörd. Därför är mer kostnadseffektiva åtgärder för att minska översvämningensrisken att t.ex. höjdsätta marken, inte hårdgöra grönytor i städer samt utforma vägar och parker på ett klimatanpassat sätt. Detta är åtgärder som ligger utanför va-huvudmannens rådighet och är i första hand en samhällsplaneringsfråga där andra aktörer behöver involveras i arbetet. Därför avslår vi förslaget om skyfall kopplat till vattentjänstplanerna.

Mot bakgrund av vad vi nu anfört anser vi att civilutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2021/22:4688 av Magnus Ek och Ola Johansson (båda C) yrkande 6.

2. Vägar till hållbara vattentjänster (SD)

Martin Kinnunen (SD), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD) anför:

Regeringens förslag handlar om hantering av och planering för vatten- och avloppslösningar. Kommunen ska ta särskild hänsyn till förutsättningarna för att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning. Det föreslås också att varje kommun ska ha en vattentjänstplan. Dessutom föreslår regeringen ett bemyndigande som möjliggör att meddela föreskrifter om

skyldighet att kontrollera små avloppsanläggningars funktion och att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten.

Vi anser att riksdagen ska avslå proposition 2021/22:208 Väger till hållbara vattentjänster. Vi är negativa till förslaget om bemyndigandet som möjliggör att meddela föreskrifter och skyldigheter för små avloppsanläggningar. Därigenom möjliggörs nämligen införande av avloppsdeklarationer, vilket kan bli mycket kostsamt och besvärligt för husägare.

I betänkandet Väger till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34) föreslogs krav på avloppsdeklarationer vart sjunde år och att detta skulle genomföras av vvs-branschen. Detta skulle innebära mycket stora kostnader för enskilda fastighetsägare. Att kontrollera om en anläggning är miljöfarlig eller miljöstörande bör falla inom kommunens tillsynsansvar och göras om det finns anledning till det. Då ska också den verkliga miljöpåverkan undersökas och inte vilken teknisk lösning som valts. Kommunen ska ta hänsyn till yttre omständigheter, som närhet till vattendrag, naturlig rening genom jordlager och påvisad påverkan på intilliggande vatten, så att inte fungerande anläggningar döms ut i onödan.

Reglerna för enskilda avlopp bör möjliggöra att den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav i normalfallet inte ska påtvingas ett kommunalt avlopp. Regelverket för enskilda avlopp och krav om anslutning till kommunalt avlopp har stor påverkan för enskilda fastighetsägare, inte minst på landsbygden.

Vi är inte motståndare till kommunala va-planer, men de kommuner som önskar upprätta dessa kan genomföra detta oberoende av om lagen införs nu eller inte. Vi delar också Svenskt Vattens invändningar om att risken för skyfall och översvämningar inte kan hanteras enbart som en va-fråga. Det krävs mer övergripande åtgärder i hur hela samhället planeras och hur vägar byggs så att regnvatten leds bort på ett bättre sätt än genom avloppsledningarna. Att va allt oftare ligger i olika former av samarbeten som spänner över flera kommuner gör att kommunerna riskerar att missa kraven på att förebygga för översvämningar och skyfall. Kommuner bör i stället ha en skyldighet att förbereda för extraordinära händelser, som översvämningar och skyfall, i sin planering av kommunen.

Mot bakgrund av vad vi nu anfört anser vi att civilutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2021/22:4689 av Mikael EskilanderSSon m.fl. (SD).

3. Väger till hållbara vattentjänster (MP)

Maria Gardfjell (MP) anför:

Arbetet med klimatanpassning har inte kommit igång så kraftfullt som behövs i Sveriges kommuner. Även om en planering finns hos en hel del kommuner, går åtgärdsplaneringen och det konkreta åtgärdsarbetet mycket långsamt. Kommunens planering för klimatanpassning måste tas upp av vattentjänstplanen. Bräddning av avloppsvatten är en säkerhetsfunktion som finns i kommunala ledningsnät. Med klimatförändringarna förväntas fler skyfall och

extremväder, vilket drastiskt kan öka miljöpåverkan av bräddning. Därför behöver kommunerna planera för skyfall inom ramen för arbetet med vattentjänstplaneringen. Även om det inte alltid kommer att kunna vara möjligt att hindra alla bräddningar måste ett systematiskt arbetssätt införas i alla kommuner.

Vilka åtgärder man avser att vidta när det gäller klimatanpassning över tid samt hur dessa ska finansieras ska tydligt framgå av planen. Vattentjänstplanen måste också kompletteras med en vattenresursplan, som omfattar klimatanpassningsbehov och tillgångar och lösningar för dricksvattentillgång vid extrema klimatrelaterade händelser som långvarig torra. Höga temperaturer under lång tid kan påverka behovet av vattentjänster och vattentjänsternas funktion, då exempelvis vattentemperatur och bakterietillväxt kan påverkas. Vattentjänstplanen måste även innehålla detta.

Skyddet av dricksvatten varierar mycket över landet. Många kommunala vattentäkter saknar skyddsområden och många befintliga skyddsområden är dåligt utformade och behöver ses över. Inrättandet av nya skyddsområden går trögt. För en trygg vattenförsörjning och för att leva upp till miljömålen är det avgörande att skyddet av dricksvattentäkter och grundvatten stärks. Det finns ett mycket stort behov av att stärka arbetet med dricksvattenförsörjning och vattenskydd, exempelvis behöver stödet för att inrätta och se över vattenskyddsområden stärkas. Remissinstanser påpekar att klimatanpassning bör lyftas in i vattentjänstplanen.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört anser jag att civilutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2021/22:4694 av Emma Hult och Maria Gardfjell (båda MP) yrkandena 1 och 3.

4. Markretention och enskilda avlopp (M, C, KD)

Kristina Yngwe (C), Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Ulrika Heie (C), Marléne Lund Kopparklint (M) och Kjell-Arne Ottosson (KD) anför:

För att minska näringsbelastningen och i förlängningen övergödningen av våra sjöar och hav krävs fler landbaserade insatser på platser där läckaget av näringsämnen uppstår. En ofta påtalad källa till övergödning är enskilda och gamla avlopp, inte minst i kust- och sjönära områden. Näringsläckaget behöver minska från dessa områden men det är också av betydelse att åtgärderna som vidtas och kostnaderna som åläggs enskilda fastighetsägare står i proportion till den miljöpåverkan avloppsanläggningarna faktiskt har.

Propositionen föreslår en flexiblare behovsbedömning av allmänna vattentjänster där det tas hänsyn till förutsättningarna att tillgodose behovet genom en enskild anläggning som uppfyller tillämpliga miljökrav. Samtidigt som miljöbedömningen föreslås bli mer flexibel saknas förslag om att markretentionens roll i att rena utsläpp också ska beaktas. Att denna inte tas med i det nya förslaget snedvrider proportionerna i miljöbedömningen av enskilda avloppsanläggningar. Vi anser därför att bedömningen av enskilda

anläggningars miljöpåverkan också bör inkludera vilken roll markretention spelar i reningen av utsläppen.

Mot bakgrund av vad vi nu anfört anser vi att civilutskottet bör tillstyrka kommittémotionerna 2021/22:4688 av Magnus Ek och Ola Johansson (båda C) yrkande 1 och 2021/22:4690 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 2.

5. Kontroll av små avloppsanläggningar (M, C, KD)

Kristina Yngwe (C), Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Ulrika Heie (C), Marléne Lund Kopparklint (M) och Kjell-Arne Ottosson (KD) anför:

Regeringen menar att det behövs en ökad kontroll av små enskilda avloppsanläggningar. I propositionen föreslås därför att enskilda fastighetsägare ska underställas en skyldighet att kontrollera sin avloppsanläggnings funktion och lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten om anläggningens utformning och funktion och om den kontroll som utförts. Regeringen anser att fastighetsägaren genom att lämna uppgifter får en ökad medvetenhet om anläggningen och dess miljöpåverkan.

I dagsläget utförs tillsynsarbete inom ramen för kommunernas ordinarie uppdrag. En ny form av uppgiftslämnande riskerar att innebära ytterligare löpande kostnader och pålagor från kommunens sida gentemot enskilda fastighetsägare. Vi föreslår därför att riksdagen avslår förslaget om kontroll av små enskilda avloppsanläggningar.

Vi anser i stället att den utpekade tillsynsmyndigheten bör kunna föreskriva vilka uppgifter som ska lämnas och att det endast ska omfatta gemensamma anläggningar och inte enskilda. Därtill bör kravet på att lämna uppgifter inte införas nationellt eller en nationell myndighet kopplas in, utan det bör införas en möjlighet för de kommuner som så önskar genom lokala föreskrifter. Kommunerna ska ha möjlighet att välja om de ska upprätta eller kräva avloppsdeklarationer (eller liknande dokumentation) eller inte. Detta ökar möjligheten till kontroller i områden där bristfälliga avloppsanläggningar är vanligt förekommande eller där näringsläckaget är särskilt stort, men besparar enskilda fastighetsägare i landets övriga kommuner ytterligare en pålaga. Vi anser även att det är oklart om avloppsdeklarationerna kan komma att ha sådan positiv miljönytta att den omfattande kostnad och det arbete som deklarationerna ger upphov till är motiverade.

Mot bakgrund av vad vi nu anfört anser vi att civilutskottet bör tillstyrka kommittémotionerna 2021/22:4688 av Magnus Ek och Ola Johansson (båda C) yrkande 7, 2021/22:4690 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 4 och kommittémotion 2021/22:4693 av Viktor Wärmick m.fl. (M) yrkande 6.